

**Kuryer Poznański**  
 wychodzi codziennie z wyjątkiem poniedziałków i dni poświęconych.  
 Redakcja:  
 przy ulicy św. Marcina nr. 16.  
 Administracja i Ekspedycja:  
 przy ulicy św. Marcina nr. 16 w Drukarni  
 Kuryera Poznańskiego.

# KURYER POZNAŃSKI.

**Przedpłata kwartalna**  
 wynosi w Poznaniu marek 4, na wszystkich pocztach cesarstwa niemieckiego i w Austrii marek 5 (zob. Zeitungs Preisliste p. 1887 II Abth. r. 45) w innych krajach: cena poznańska z dołączeniem przesyłki.  
**Cena ogłoszeń**  
 wynosi 15 fenigów od drobnego siedmiodniowego wiersza. — Reklamy po 80 fen. od wiersza. — Przekład na język polski bezpłatnie.

Czwartek, 26 lipca 1888.

### AJENCYE KURYERA POZNAŃSKIEGO:

Rajchmann i Frencler, w Warszawie ulica Senatorska 22. — R. Mosse w Berlinie, Frankfurcie n. M., Hamburgu, Lipsku, Monachium, Norymberdze, Pradze, Sztuttgartu, Sztuttgartu, Wiedniu, Wrocławiu, Zurichu. — Hasenstein & Vogler: w Bazylei, Dreźnie, Gdańsku, Halle n. S., Hanowerze, Genewie, Kamieniu (Chemnitz), Kolonii, Lubee, Norymberdze. — Havas Laffitte & Comp. w Paryżu place de la Bourse 8.

#### Poznań, 25 lipca.

(Wyjazd cesarza Wilhelma z Rosji. — Artykuł w „Journal de St. Pétersbourg”. — Z angielskiej Izby gmin. — Zatarę francuzko-włoski w Masowie. — Zajęcie nadgraniczne. — Doniesienia z Hagi i Londynu.)

Na zakończenie doniesień naszych w sprawie zjazdowej zapisujemy tu jeszcze co następuje:

W poniedziałek wieczorem spędził cesarz Wilhelm wieczór w Michałowie, dokąd go na obiad rodzinny zaprosili byli wielki ks. Michał Mikołajewicz wraz z małżonką.

Następnego dnia, t. j. wczoraj udał się nasamprzód o godzinie 7 rano książę Henryk wraz z oficerami niemieckiej marynarki parostatkami „Morewo“ na pokład cesarskiego jachtu „Hohenzollern“. Sam cesarz Wilhelm nieco później stanął się w porcie peterhofskim, a powitał go w. księcia Mikołaja i świtę oczekującą go w pawilonie, wsiadł na pokład jachtu „Carewna“, który dowodził go aż do „Hohenzollerna“. O 10 godzinie przed południem zjawił się w porcie peterhofskim car Aleksander wraz z małżonką i następcę tronu, ubrany w mundur marynarski, a wstąpiwszy na pokład jachtu „Aleksandria“ wraz z wielkimi książętami Włodzimierzem i Michałem jako i ich małżonkami, z wielkimi książętami Sergiuszem i Mikołajem, a wreszcie i z ks. oldenburskim popłynął w kierunku ku „Hohenzollernowi“. W. ks. Włodzimierz, Michał i Mikołaj ubrani byli w mundury pruskich jenerałów, w. ks. Sergiusz ukazał się w mundurze ulańskim pruskim, mając na sobie szarfę orderu czarnego orla.

Kiedy członkowie panującej rodziny rosyjskiej stanęli na pokładzie niemieckiego cesarskiego jachtu, przyjął ich cesarz Wilhelm, poczem odbyło się na statku wspólne śniadanie w kronstackiej zatoce. O godzinie trzeciej po południu poczęły okręty należące do eskadry niemieckiej podnosić kotwice a wśród ciągłych strzałów dających z dział okolicznych fortów i pancerników rosyjskich zwolna wypływały ze zatoki kronstackiej na pełne morze. Car Aleksander, carowa i członkowie panującej rosyjskiej rodziny w serdeczny sposób pożegnali cesarza Wilhelma, a o wpół do piątej z wieczora opuścił z kolei i „Hohenzollern“ przystając kronstacką. W chwili kiedy jacht cesarski zaczął się poruszać, wszystkie statki floty rosyjskiej poczęły bić ponownie salwy armatnie — a ustawiały się następnie w sztyku paradowym zarbrały muzyką, grającą pruski hymn narodowy. Znaczna część prywatnych rosyjskich statków parowych towarzyszyła cesarskiemu jachtowi aż na pełne morze a załoga ich w chwili rozłączenia głośnie na część cesarza Wilhelma wznosiła okrzyki.

Wczorajsze gazety londyńskie, a zwłaszcza „St. James Gazette“, donoszą, że car Aleksander, wywołując się za odwiedzin zachodniego swego sąsiada, jeszcze w tej jesieni na dni kilka zamierza przybyć do Berlina.

Wczorajszy „Journal de St. Pétersbourg“ ponownie gorącymi słowami odezwał się o sprawie zjazdowej. Kładzie on nacisk na to, że cesarz Wilhelm przedłużał pobyt swój w Rosji aż do południa dnia wczorajszego, co najpóźniejszym jest dowodem serdecznych stosunków, jakie istnieją pomiędzy oboma panującymi rodzinami, pragnącymi odwrócić o ile możności chwilę rozstania. Wszystkie szczegóły i chwile zjazdu stwierdzają zdaniem giersowskiego organu ścisłość wzajemnych stosunków obu dynastji — a związek ten oddziałac musi jak najkorzystniej na dalszy rozwój stosunków politycznych między gabinetem berlińskim i petersburskim, jako i na wzajemne relacje sąsiednich dwóch narodów.

W angielskiej Izbie gmin wniósł w dniu wczorajszym pierwszy lord państwowego skarbu, p. Smith, o drugie czytanie wniosku, dotyczącego się mianowania komisji, złożonej ze sędziów, celem rozpoczęcia śledztwa w znanym procesie O'Donnella z londyńskim „Timesem“, z powodu zarzutów, zrobionych w nim kilku członkom parlamentu. Parnell oświadczył, że zaproponowane śledztwo nie jest już śledztwem przeciwko jego i innych posłów irlandzkich zachowaniu się, ale raczej śledztwem przeciwko całemu ruchowi ligi narodowej. Choć przekonany jest, że z tego śledztwa wyjdzie zwycięzko, nie pozwoli jednak rządowi przez całe lata zarządzać śledztwa przeciw jego postępowaniu; żąda, aby

wniesione w bilu śledztwo ograniczone na niego i innych posłów, a wykluczone zeń inne osoby, oraz aby wymieniano imiennie obwinionych deputowanych. Dalej śledztwo to nie powinno być jedynie tylko prowadzone przez sędziów, ale należy także poczynić kroki ku odnalezieniu jeszcze przed jego rozpoczęciem odnośnych papierów; wreszcie należałoby tam, gdzie potrzeba, zdjąć z nich fotografie. Propozycya rządu jest więc naganna i niesprawiedliwa. Sekretarz stanu Matthews odpowiedział, że rząd odrzuca wszelkie tego rodzaju ostarbianie i ograniczanie śledztwa.

Tak więc zdaje się, że rząd angielski zużyje propozycyi śledztwa, zrobionej pierwotnie przez samego Parnella jedynie do tego, aby ukuć broń przeciw całemu ruchowi irlandzkemu, a zarazem i irlandzkiemu patryocie z wniosku, który posłużyć miał do jego obrony i uniewinienia. Najniebezpieczniejszą rzeczą jest to, że rząd angielski obstaje uporczywie przy złożeniu komisji śledczej li tylko ze samych państwowych sędziów, których sposób zapatrywania się zasadniczo niekorzystnym tylko być może dla Parnella i jego stronników.

Zatargi francuzko-włoskie mnożą się. Sprawa opodatkowania francuzkich kolonistów w Masowie grozi przybraniem drażliwego charakteru. Według najświeższej depezy agencji Stefaniego miał ambasadur francuzki w Rzymie odebrać na dniu 14 b. m. notę rządu włoskiego, dowodzącą zupełnej władzy zwierzchniczej Włoch nad Masową, wywieranej już w rzeczywistości w ciągu trzech lat ostatnich. W nocie tej rząd włoski oddala zastrzeżenia, jakie Francuzi poczynili co do opodatkowania kolonistów francuzkich w Masowie. Agencya Stefaniego donosi dalej — że na dniu 23 b. m. otrzymał rząd włoski notę francuzkiego gabinetu, twierdzącą, że Francuzi mocą tak zw. kapitulacyi posiadają w Masowie pewne prawa, których nota zresztą bliżej nie podaje i nie dowodzi.

Co się tyczy Grecji, to protestują przeciw nałożeniu podatków gminnych na greckich mieszkańców Masowy, nie miała się ona oprzeć na przepisach kapitulacyi, ale jedynie tylko na paragrafach grecko-włoskiego handlowego traktatu z 1867 r. Tymczasowo zaś podobno Grecy w Masowie za poleceniem rządu greckiego wypalili nałożone na nich podatki komunalne.

Prócz powyższego zatargu, zapisuje prasa rzymska niemile zajście nadgraniczne francuzko-włoskie na dniu 20 b. m. w okolicy Clavières. Kilku włoskich strzelców stojących załoga w Clavières przeszło przez granicę francuzką, w przekonaniu, że jeszcze znajdują się na włoskim terytorium. Dwóch włoskich sierżantów zatrzymało się dłuższą chwilę na francuzkim terytorium; nagle zjawiło się około 50 francuzkich żołnierzy, a przyaresztowawszy ich, odstawili do pobliskiego Briançon. Komendant tamtejszy przekonawszy się, że całe zajście polegało na omyłce, kazał ich wypuścić na wolność. Kapitan włoskich strzelców ma zostać ukarany za nieuwagę popełnioną przez jego kompanię.

Urządowa depeza z Hagi donosi, że rząd holenderski przystąpił do konwencji francuzko-angielskiej, tyczącej się kanału sueckiego.

W ostatniej chwili odbieramy następującą depezę:

**Londyn**, 25 lipca. Izba gmin bez głosowania zatwierdziła bil, tyczący się mianowania komisji w celu przeprowadzenia śledztwa co do oskarżeń miotanych przeciw Parnelowi i współnikom w czasie procesu O'Donnella contra „Times“.

**\* Charakterystyczne.** W odpowiedzi na artykuł zamieszczony w „Westfäl. Merkur“ w którym twierdzono, iż rząd często bardzo wykonuje zastrzeżenia sobie prawo „veto“ przy mianowaniu duchownych, o czém publiczność najczęściej nie wie, pisze organ kanclerski „Nordd. Allg. Ztg“ z rzadką otwartością, iż rząd w niemieckich dzielnicach dotąd ani w jednym wypadku nie uważał za potrzebne zastosować przysługującego sobie prawa. Uznał to jedynie za konieczne w W. Księstwie Poznańskim, gdzie w 6 wypadkach odmówił z zaproponowanym przez władzę biskupią na opróżnione probostwa duchownym potwierdzenia.

#### Nowe środki germanizacyi.

Pod powyższym tytułem zamieszcza katolicka „Schles. Volks. Ztg“ obszerny artykuł, który ze względu na bezstronność, z jaką jest pisany, w całości dla informacyi Czytelników naszych przytaczamy:

„Do znacznej liczby znanych już środków germanizacyi dopisać musimy dzisiaj kilka nowych, ponieważ dowodzimy one, jak wiele zależy rządowi na tém, ażeby do stanu nauczycielskiego wstępowało jak najmniej polskich resp. po polsku mówiących kandydatów. Wielce pod tym względem charakterystycznym jest rezultat drugiego egzaminu nauczycieli w seminar. Kcyzińskim, gdzie z pośród 29 nauczycieli jedynie 8 złożyło egzamin i otrzymało etatową posadę. Podobny rezultat tém więcej zastanawia, ponieważ sam pan minister oświaty niedawno temu rozporządził, w celu zaradzenia dotkliwej braku nauczycieli elementarnych, ażeby dotychczasowe wymagania podczas drugiego egzaminu znacznie zmniejszono i zalecił kierować się względem kandydatów jak największą łagodnością i względnością we wszystkich przedmiotach naukowych, z wyjątkiem języka niemieckiego.

„Ostatni ten szczegół odnosił się głównie do seminariów w polskich dzielnicach; to też w powyżej przytoczonym wypadku uważać należy jedynie język niemiecki za ową przeszkodę, o którą potknęło się przy egzaminie nie mniej jak 21 kandydatów.

„Mimowoli nasuwa się nam jednakoż następujące pytanie: kandydaci, którzy obecnie przepadli w egzaminie, złożyli przecież niedawno temu, bo przed kilku zaledwie laty, egzamin dojrzałości, który również wymaga dokładnej znajomości niemieckiego języka. Czyż więc młodzi panowie owi byli tak lekkomyślni, ażeby zaniechać zupełnie dalszego kształcenia się w tym przedmiocie?

„To atoli uważać musimy ze względu na dzisiejsze stosunki, w których każdy wie, jaki nacisk kładzie rząd na dokładną znajomość języka niemieckiego, oraz ze względu na szczególony nadzór w nauce, za coś wręcz niemożliwego. — Każdy z rzeczonych kandydatów znał przecież treść najnowszego reskryptu ministerjalnego. Nie możemy więc w żadnym sposobie pozbyc się myślenia, iż rządowi chodzi jedynie o to, ażeby wśród nauczycieli jak najmniej było Polaków. Dla czegożby zresztą miano w środkach przebiegać, gdy się już wyznaczyło tak znaczne subwencye dla niemieckich kandydatów, którzy we wszytliem wspierają będą interesa rządu pruskiego? Nie potrzeba więc nawet i osobnej wskazówki z góry.

„Z czasów walki kulturnej wiemy przecież, z jakim sprytem starają się podważać władzę nie tylko wypiełnić, ale nawet i odgadzać zlecenia władz naczelnych. Wrazie bowiem niedużyma się pan minister w niczem nie odpowiada i wina spada na władze podrzędne! Wiemy przecież także (!), że nie ks. Bismarck, ale tajny radca Kraetzig rozpoczął walkę kulturną! Uważamy więc życzenie niektórych fachowych gazet niemieckich, ażeby urządzono dla kandydatów polskich osobny kurs nauki języka niemieckiego, za wiele naiwne. Rząd samby sobie tego wcale nie życzył!

„Z tych i podobnych objawów, jakie wykazało nowoczesne antipolskie prawodawstwo, łatwo zrozumieć możemy, z jakiego powodu panuje w W. Księstwie Poznańskim tak wielki brak nauczycieli. Któryż bowiem rodzice zechcą oddać poświęcać dzieci swoje zawodowi, który obok aż nadto szczupłych dochodów, naraża je na wszelkie polityczne ewentualności? Jest to więc niczem innem, jak wstrętna obuda, jeżeli pewna kategoria prasy niemieckiej, stara się udowodnić, iż brak nauczycieli w rzeczonej dzielnicy jest jedynie „prostym przypadkiem“. Tak przynajmniej stara się „bezzstronna(?)“ „Tägl. Rundschau“ żdziwionemu światu sprawę tę przedstawić. Renjencya królewska w Bydgoszczy ogłasza, iż w jej obwodzie wakuje nie mniej, jak 32 posad nauczycielskich (21 katolickich, 11 protestanckich). Ze brak ten jest jedynie *sztucznie wywołanym*, to dla nikogo nie będzie tajemną, kto zauważył, iż renjencya uroczawska to samo ogłasza, i to nie w innym celu, jak w celu zwabienia tutejszych nauczycieli na rzeczone wolne posady. Dla czegoż renjencya opolska tego nie czyni? A czy przesłanie 25 młodych nauczycieli z seminarium w Dueren, z pro-

wincyi nadreńskiej, do W. Ks. Poznańskiego także jest tylko „przypaekiem“?

„W ogóle zdaje się, że w dzielnicach polskich zagięto raczej parol na import młodych, jeszcze definitywnie nie ustanowionych nauczycieli, — ci właśnie muszą iść tam, gdzie ich posłać. Starsi, stale ustanowieni nauczyciele, opierają się wiele zamianie swych spokojnych oczyszczonych posad na źle udatowane, obecnie jeszcze niepewnym osobistym dodatkami wyposażone posady w Poznańskim. Nieprzyjemna sytuacya powiększa się jeszcze więcej przykrem stanowiskiem do gminy, jakie nauczyciel, jako urzędowny napiętnowany germanizator, ostatecznie zjąć musi, oraz z powodu politycznego dozoru fachowego, dochodzącego do najwyższej biurokratycznej wszechwładzy. W obec tego gromadnego napływu nauczycieli niemieckich do W. Ks. Poznańskiego dziwnie wypada owo zawsze z wielkim patosem głoszone przez p. ministra kultu zdanie, że nauka religii udzielana była dzieciom polskiej narodowości po polsku. Jakże mogą nauczyciele niemiecy, nie rozumiejący ani słowa po polsku, udzielać dzieciom polskim nauki religii w ich języku ojczystym? Tu nie można dać żadnego objaśnienia, a tém samem zapewnienie p. ministra samo przez się upada.

„Czy atoli rząd przez swe powyżej wspomniane środki ostateczny cel swój osiągnie — to pytanie. Niechaj jako kompetentny znawca przemówi za nas wypróbowany i doświadczony inspektor szkolny, znający utrakwistyczne szkoły nie z papieru, lecz z doświadczenia; powiada on: „Niemiecki pomocnik nauczycielski jest także wrogiem germanizacyi. W tém nie myślę się. Mówiący tylko po niemiecku nauczyciele, jakich mi w ciągu roku przekazano, nie czuli się w swych klasach w swym zowiele i po krótkim czasie zgłaszali się do obwodów niemieckich, lub — o ile to się właśnie dało — starali się o przyswojenie sobie języka polskiego.“

#### Szkoła ludowa a Kościół w Austrii i trzy najnowsze wnioski szkolne.

I.  
 (Zadaniem szkoły elementarnej jest wychowanie. Wychowanie a moralność i religia muszą być połączone w interesie rodziny, państwa i Kościoła. Przeważny wpływ na wychowanie szkolne z natury rzeczy przypada Kościołowi. Pius IX i M. Guizot o szkołach elementarnych. Chęć odebrania Kościołowi szkół pod hasłem poddania ich wyłącznie państwu.)

Zadaniem szkoły, osobiście elementarnej, jest nie tyle uczyć, ile wychowywać młodzież sobie powierzona, nie trzeba zaś dowodzić, że wychowanie uważane na seryo musi być oparte na gruncie moralnym. Moralności od religii nie można oderwać, jak to pięknie powiada profesor uniwersytetu w Dorpacie, protestant v. Ottingen, gdy mówi: „Jest jasne jak na dłoni, że rozróżnienie czy oddzielenie religii od moralności jest tak samo niezusadnionem, jak ograniczenie tych obowiązków czynników do sfery prywatnej i jeżeli podziwiany w szerokich kołach badacz porównawczych dziejów religii twierdzi, że religia nie ma nic do czynienia z moralnością, tylko jest metafizyczną teorią, to zaiste nie wiedzieć, czy bardziej się dziwić wypada zaufaniu tego twierdzenia, czy ślepotie badacza. W najbardziej bowiem starożytnych religiach obyczajają się związane z tradycją religijną. Stać się podobnym Bogu, czyli być ubóstwionym, było celem dążeń i ascezy jak u najstarszych Indyan, tak u późniejszych Greków.“

Z tego połączenia moralności z religią wypływa konieczny wniosek, że instytucje wychowawcze wszelkiego rodzaju muszą mieć opartą całą naukę na zasadach religijnych, oraz muszą jak najusiłniej wpajać w wychowawców swych zasady religijne. Słusznie też ustawodawstwo austriackie wychodzi ze zasady, iż moralność nie da się pomyśleć bez religii, i dla tego wymagając od szkoły ludowej, by młodzież wychowywała, żąda, by wychowanie było: obyczajowo-religijne. Postulat taki leży w interesie tak całego spo-

łeczeństwa w ogóle, jak i pojedynczych jego części: rodziny, państwa i Kościoła.

Bardzo doniosłego znaczenia jest szkoła ludowa dla rodziny, gdyż bierze na siebie w wielkiej części obowiązki rodziny, którym jest wychowanie członków do rodziny należących, nie może być zatem dla ojców rodzin obojętną, na jakich zasadach do wychowania się odbywa.

Mają też oni prawo jako indywidualnie wolni członkowie państwa, które samo jest rodziną w wielkim stylu, żądać od niego, żeby w ten sposób urządziło szkoły, iżby one spółdziałały z nimi w dziele wychowania i na tych zasadach wychowywali ich skarb największy, to jest ich dzieci, na jakich je oni sami wychowują.

Równie wielkiej wagi jest szkoła elementarna dla państwa, ona bowiem wychowuje i ukształca przyszłych obywateli, którzy o jego losach stanowić będą i od których wychowania był jego zależy. Przytém w zakresie najpierwszych obowiązków państwa leży obrona praw i świętości rodziny i na tym punkcie stać się powinno działanie państwa z zyczeniami rodziny.

Ważną też jest niezmiernie szkoła elementarna dla Kościoła, albowiem ma wychować mu członków, przyszłych jego wyznawców. Musi mu przeto także zależeć na tém, by szkoła wychowywała młódz jego na zasadach, jakie on sam wpała w swych wiernych, ztąd, jeżeli Kościół ma prawo istnienia i jeżeli to jego prawo gruntuje się na naturze rzeczy, z prawa też przyrodzonego wypływa, by miał wstęp do szkoły elementarnej i mógł śledzić, czy wychowanie w niej odbywa się według jego przepisów a w przeciwnym razie, by miał możność usunięcia niewłaściwości.

Leż podczas gdy rodzina i państwo mają przedewszystkiem oczy zwrócone na wyniki wychowania, a nie jest ich rzeczą bezpośrednio czuwać nad zasadami religii, która jest podstawą pierwiastka etycznego wychowania, to Kościół zajmować się musi temi zasadami wprost, on sobie ma oddany ten skarb, który przechowuje, który określa, stanowi przepisy w zastosowaniu, słowem jest on na tém polu wyłącznym gospodarzem, a tém samem w dziele wychowania jest niezbędnym budowniczym. Widzimy zatem, że jeżeli ze względu na skutki wychowania rodzina i państwo dzielą wraz z Kościołem prawo do szkoły, to ze względu na samo wychowanie i jego działalność, Kościół ma naczelną prawo do szkół wychowujących młodzież. Wyowiedział to ś. p. Pius IX w liście do Arcybiskupa fryburskiego z dnia 14 lipca 1864 roku następującymi słowy: „Nie ulega wątpliwości, iż społeczeństwo ludzkie będzie wystawione na największe szkody tam, gdzie zostanie usunięta powaga Kościoła i jego zbawienna moc, czy to w publicznej, czy prywatnej nauce młodzieży, od której tak bardzo zawisła pomyślność tak Kościoła, jak państwa. W ten sposób bowiem społeczeństwo ludzkie pozbawia się ducha chrześcijańskiego, który sam jeden tylko może utrwalić podstawy publicznego porządku i spokoju, i sprowadzić, a oraz pokierować prawdziwy rozwój cywilizacyi, a ludzkom zapewnić we wszystkich środkach pomocnicze, które są konieczne do osiągnięcia ostatecznego celu tego żywota, do zbawienia wiecznego. Zaprawdę nauczańie, podające wiadomości rzeczy przyrodzonych i tylko zmierzające do osiągnięcia celów ziemskiej społeczności a odstępujące od prawd objawionych, musi popaść w ducha błąd i kłamstwa, a wychowanie, które bez nauki chrześcijańskiej wiary i obyczajów wlać umysły młodzieńcze i ich wrażliwe serca uczy skłaniać się ku występkom, musi wydać pokolenie, które przez złą żądę i własny rozum tylko wiedzione, zada najstrasznějšíe klęski tak rodzinie, jak państwu.“

„Kiedy nauka oddzielona od katolickiej wiary i od wpływu Kościoła największą szkodę wyrządza społeczeństwu już wtedy, kiedy jest mowa o wyższych i ścisłszych naukach, to któż nie widzi, że daleko straszniejsze zle wyrządza metoda ta, zastosowana w szkołach ludowych? W tych bowiem szkołach, istniejących dla dzieci z rozmaitych klas społecznych, ma się już od najmłodszych lat młodzież uczyć prawd i przepisów naszej św. religii jak najpilniej, by się zaprawila do pobożności, moralności, religijności i do życia w społeczeństwie. — W tych to szkołach przedewszystkiem nauka religii ma zajmować pierwsze miejsce w nauce i wychowaniu i dominować tak, iżby inne wiadomości, które

1) cfr. Emile Burnouf: La science des religions... w „Revue des deux mondes“ 1868, de 15 Avril, gdzie czytamy: „En elle-même la religion est étrangère à la morale, elle était une pure et simple affirmation de la théorie metaphysique.“

2) Alexander v. Ottingen: Die Moralstatistik in ihrer Bedeutung für eine christliche Socialethik. Erlangen 1874, p. 581 i 582.





**LOTERYA.**

(Bez gwarancji.)

Berlin, dnia 24 lipca.

Przy rozpoczęciu dnia przedpłodniowym ciągnięciu czwartej klasy 178 król. pruskiej loteryi klasowej padły następujące wygrane:

(Numery, przy których wygrana nie oznaczona w nawiasach, wygrywają 210 marek).

101 10 274 86 601 855 907 53 1171 371 72 436 616 98 789 (3000) 875 85 938 2306 30 509 (300) 620 31 49 (500) 73 707 20 32 96 888 3013 113 271 354 61 703 808 937 4140 84 206 96 36031 167 222 300 (300) 509 642 87 778 882 941 37126 204 97 371 409 (1500) 25 506 663 901 2 38002 120 310 450 68 501 717 835 953 83 59175 228 (1500) 408 16 26 587 609 19 39 737 803 5 27 958.

862 91 32020 21 245 850 422 97 532 85 641 814 33090 206 39 89 325 503 21 (3000) 734 35 (300) 860 34111 43 82 226 341 516 54 80 35021 77 379 456 505 605 740 927 66 (1500) 96 36031 167 222 300 (300) 509 642 87 778 882 941 37126 204 97 371 409 (1500) 25 506 663 901 2 38002 120 310 450 68 501 717 835 953 83 59175 228 (1500) 408 16 26 587 609 19 39 737 803 5 27 958.

7004 (1500) 19 55 290 377 442 50 67 504 45 (3000) 83 (3000) 816 51 988 92 71106 37 223 36 68 (1500) 93 859 (300) 65 900 58 76 93 72068 193 457 60 530 757 800 77 929 30 73073 102 51 82 285 359 417 561 67 770 813 75 74114 267 90 371 436 571 612 55 787 84 910 26 34 75051 87 119 (300) 22 60 208 84 85 383 452 87 574 700 20 52 83 98 36185 277 304 64 85 633 (1500) 68 793 83 96 985 77191 292 889 523 94 761 86 890 963 78005 69 72 91 95 107 220 412 961 79141 90 341 423 84 658 (500) 70.

77 930 108130 301 81 (3000) 435 63 597 724 (300) 41 801 55 970 109132 247 71 87 346 520 (500) 23 55 80 682 701 909. 110048 66 240 514 75 11013 187 91 250 59 74 517 592 728 803 74 966 112049 123 92 219 348 406 51 621 76 852 113153 85 204 21 67 938 499 114000 86 122 70 91 201 25 39 412 29 599 745 961 80 110505 193 252 61 97 350 591 830 975 94 116113 307 49 57 957 117012 118 83 97 204 323 46 68 553 (1500) 65 645 (500) 712 30 37 62 940 118066 95 170 311 37 74 75 92 413 951 119200 70 441 84 538 (1500) 65 623 724 82 877 929.

147041 119 213 58 433 512 710 49 869 95 905 64 148071 170 202 (500) 329 459 (500) 590 768 78 900 149087 238 506 601 (500) 47 896 7 952 71. 150031 33 167 72 415 580 696 (500) 721 81 802 913 151075 85 108 9 275 817 499 624 783 843 70 96 947 152311 523 662 704 10 24 79 89 803 153019 228 34 482 148 837 45 154117 210 63 631 722 43 (3000) 68 839 79 155020 31 42 97 193 440 528 53 734 (500) 851 62 63 945 156047 51 171 388 (300) 492 520 610 815 (1500) 157042 212 67 314 510 736 823 33 79 158265 97 688 774 159068 158 83 442 666 69 839 942. 160155 95 344 77 482 516 605 81 161068 277 360 507 615 37 (300) 45 68 718 81 859 928 50 52 162338 51 (300) 613 737 816 27 966 89 163005 24 128 (300) 261 521 (500) 23 51 683 743 805 908 69 164073 135 295 52 62 857 457 96 570 710 (500) 77 478 77 87 94 165327 (500) 420 620 34 793 949 85 (500) 166223 730 930 42 66 167006 81 129 240 446 54 720 880 92 168005 122 252 388 536 707 834 94 969 86 169026 39 61 182 357 80 454 85 558 748 79 835.

### Nauka o Bierzmowaniu

po polsku lub po niemiecku przez X. Enna.

Cena za egzemplarz 10 fen.

poleca

**Drukarnia Kuryera Pozn.**

### KARTKI

do Bierzmowania

poleca

**Drukarnia Kuryera Pozn.**

### Książki

do zapisywania Bierzmowanych

poleca

**Drukarnia Kuryera Pozn.**

### Aryokratyczne i magnackie domy

tak w kraju jak i za granicą zamieszkałe kierując się zasadami oszczędności, od dawna już zamiaszt kosztownych sreber używają do codziennego użytku wyrobów alfenidowych (posrebrzanych), które jeżeli z pierwszorzędnym pochodzą, które jeżeli z pierwszorzędnym pochodzą, które jeżeli z pierwszorzędnym pochodzą...

fabryk, co do piękności form jak i trwałości zupełnie zastępują prawdziwe srebro, w używaniu zaś nie odróżniają się od tychże. — Zwracam uwagę na znaczne korzyści, jakie wynikają przy zakupie całych wypraw weselnych, głównie stołowych, a które te oszczędności stwierdzam następująco (1505)

### Porównaniem

1 tuzin łyżek i tyleż widelcy stołowych w ciężkiej wadze srebra kosztuje około 300 marek. Za te same pieniądze otrzymuje się natomiast:

12 łyżek stołowych	M. 27,60	1 łyżka do tortu	M. 8,00
12 widelcy	" 27,60	1 łyżka do sosu	" 5,00
12 noży	" 28,80	1 łyżka do kompotu	" 5,60
12 łyżek deserowych	" 25,20	1 noż i widelec do sera	" 8,60
12 widelcy	" 25,20	i masła	" 9,60
12 noży	" 24,00	1 widelec i łyżka do sałaty	" 12,00
12 łyżek do kawy	" 14,40	1 noż i widelec do pieczenia	" 14,40
12 łyżek do mokka	" 11,20	1 szufelka i widelec do ryb	" 4,40
12 ławeczek do noży	" 13,20	1 sitko do herbaty	" 3,00
2 łyżki półmiskowe	" 14,40	1 czajka do cukru	" 6,60
1 łyżka wazowa	" 11,20	4 korki do butelek	" 6,60

Razem 128 sztuk za 300 marek.

Chećby nabyć także sam komplet ze srebra musiałby wydać około 1700 marek kapitału, który utkwiony w tych sprzętach martwym pozostaje, a który w stanie czynnym przynosiłby rocznie 102 mrk. procentu z czego wynika, że po 3 latach zyska się 306 marek, które mogą pokrywać cały wydatek zakupu stołowej, których uznana dobroć dalsze zachwalanie czyni zbytecznym. — Przy zakupie należy zwracać na wyżej umieszczony znak fabryczny i całe nazwisko Christoffa. Sprzedaż uskutecznia się podług oryginalnych fabrycznych cenników które na żądanie wysyłam bezpłatnie.

### J. STARK,

specjalny skład wyrobów z alfenidy i sprzętów kościelnych, Poznań, Wilhelmowska ulica nr. 21.

### Regenerator do farbowania włosów,

bez oleju i z gwarancją nieszkodliwego dla zdrowia, ma tę wyjątkową własność, iż przywraca każdemu włosom pierwotny kolor, jaki miały, bądź jasny, bądź brązowy, bądź też czarny. Nie jest on nienaturalnym środkiem do farbowania włosów, jak ekstrakt orzechowy, kamień piekielny lub cukier oliwny, a jego działanie chemiczne na tem polega, iż dostarcza włosom pierwiastku zabarwiającego (barwnik siarczany), który utracił. — Dotychczasowe środki do farbowania włosów były z jednej strony szkodliwe dla zdrowia, gdyż zawierają w sobie olej albo kamień piekielny, a z drugiej strony farbowanie za pomocą ekstraktu orzechowego musiało być codziennie powtarzane i wpadało zaraz każdemu w oczy, natomiast Regenerator do farbowania włosów przywraca pierwotny kolor włosów na drodze naturalnej, a kilkakrotnie użyte starczy na kilka tygodni. Butelka = 1 marke 50 fen. (2005)

**Przepis używania.**

Najlepiej jest przed udaniem się na nocny spoczynek pomazać obficie włosy za pomocą gąbki lub szczytki Regeneratorem do farbowania włosów i potem przeczesać głowę grzebnikiem.

**Czerwona apteka w Poznaniu,** Starý Rynek nr. 37.

Dla uchronienia się od całkiem bezskutecznych, nasiadowanych środków należy żądać wyraźnie jedynie prawdziwego Regeneratora do farbowania włosów z Czerwonej Apteki w Poznaniu.

Niżej podpisany Bank przyjmuje: (844)

### Drobne oszczędności

od 10 fen. do 1 mrk. po 3%, kwoty większe, każdego czasu płatne po 3 1/2%, a za trzymiesięcznym wypowiedzeniem po 4%.

### Bank Związku Spółek Zarobkowych.

Dr. Kusztelan.

### Za pomocą gazu

wyrwaa zęby bez bólu i szkodliwych skutków, leczy bóle, nadpsute plombuje złotem i wprawia sztuczne (2098)

### C. Mallachow,

przez rząd aprobowany lekarz-dentysta.

Ulica Berlińska nr. 10 I p.

### Hygieniczne mydło uniwersalne,

niezrównany środek na miejscowe spazmalizowanie, reumatyzm, podagrę, w każdym stadium bóle nerwowe (kurczy), ból w twarzy, nerwowy ból głowy (migrenę), zesztywnienie, uciążliwe odciążanie pojedynczych systemów nerwowych, słabość mięśniów spowodowana najeżeniem, kurczy mięśniów, mianowicie krocza w łydkach, ból w karku, niedyspozycje gardła (chrypka), pocenie się ramion, nóg i rąk. Wszystkim matkom poleca się usilnie na reumatyzm u małych dzieci, przy niestających kurczach i drganiu oczu, twarzy, karku, piersi i brzucha itp. — Cena za kawałek 1 mrk. 50 fen. (2 kawałki za 2 m. 50 f.)

Aby uniknąć nasiadowictwa przesyła się tylko bezpośrednio za poprzednim nadaniem należytości. — Przepis użycia załącza się do każdej przesyłki.

Sprawdźcie można jedynie tylko przez H. EGGERTA w Cormons (Klitenland). (2205)

Do konserw. owocowych poleca **CUKIER TWARDEJ I MELONY, WINY OCET I ESENCJA OCLONA.** (204)

### W. Becker

Wilhelm. plac 14.

### Natur-Weine

Oswald Nier  
Handelsgesellschaft  
BERLIN

ungespust

### Niezawodny Rezultat!!

Kto chce dobrą swę sprzedać, lub kto chce dobrą kupić, ten niech się tylko z zaufaniem zgłosi do Agenta dóbr LICHTA w Poznaniu

Szybka, sumienna i dyskretna usługa dla sprzedających i kupujących.

### Wyprzedaż

### starych górno-węgierskich win.

Z powodu zwinienia w skutek śmierci posiadiciela istniejącego od roku 1842 w Poznaniu renomowanego hurtownego handlu win węgierskich

### Izydora L. Kempnera,

Stary Rynek nr. 73

będą wyprzedawane po cenach umiarkowanych, ryczałtem lub częściowo wina, mianowicie znaczny skład szlachetnych starych win węgierskich: wytrawnych, półwytrawnych, słodkich i tłusto słodkich z najbliższych okolic Hegyallii i w najlepszych latach t. j. od roku 1834—1872 sprządzanych. (133)

Skład musi być do 1-go października wyprzedanym, a może być oglądanym każdego czasu.

### Wielebnemu Duchowieństwu

oraz Szan. Dozorom kościołów

mam zaszczyt polecić

### Świece ołtarzowe z białego czystego wosku,

prima pod gwarancją, funt po 2,10,

### Świece ołtarzowe z żółtego czystego wosku,

prima, funt po 1,90,

### Olj dubeltowo rafinowany do palenia,

funt po 35 fen. (198)

Ceny załączone rozumieją się franko.

### A. Bulmajer,

Kępno. Fabryka mydeł i świec.

### Siewniki

do wszelkich nawozów sztucznych tak suchych jak wilgotnych patentu Schloera z zastawką od wiatru,

doskonale pod każdym względem poleca po cenach i warunkach fabrycznych (206)

### Dr. Roman May,

Fabryka chemiczna w Poznaniu. Bióro Podgórna ul. 13, I p.

### Wielka wyprzedaż

z powodu przeniesienia składu po znacznie niższych cenach.

Wszelkie towary obecnie w obfitym wyborze na składzie a mianowicie: **garnitury stołowe** z porcelany i angielskiego fajansu, **garnitury do kawy** na 6 i 12 osób, **garnitury do mycia kolorowe** (5 części) od 5 mrk. począwszy; **szkło stołowe** krajowe, czeskie i francuzkie, **lampy stołowe, wiszące i nocne** z najlepszych źródeł, **tace** w najnowszych deseniach i rozmaitych wielkościach oraz wszelkie w zakresie handlu mego wchodzące artykuły polecam **po cenach rzeczywistości znacznie niższych.** (1938)

### B. Szulczewski,

Poznań.

### Przedmioty luksusowe

wyprzedają 50% niżj ceny zakupna.

### Skład mebli

Zjednoczonych stolarzy, tapicerów i pozłotników Wilhelmowska ulica 14

poleca Wiel. Duchowieństwu i Szan. Publiczności **kompletne urządzenia pokoj salonowych, jadalnych i sypialnych** własnego wyrobu. Garnitury dekorowane w atlas, płusz, ryps i fantazyjną materiją, w wielkim wyborze. (2166)

### Jasiński i Ołyński

### Drogerya

Poznań, Św. Marcin 62

poleca

**Olivi** do machin, **Smarowidło** na osie, **Tran szwedzki** Bergen, **Oliwa** na patentowane Malaga, **Dwusiarczyk** wapna, **Makuchy** lniane i rzepiowe, **Farby** na posadzki szybko schnące z lakierem bursztynowym i spirytusowym, **Rozmaite mydła** do prania, **mażkę** ryżową i pszenną, **modre, borax,** **świece** stearynowe i wszelkie artykuły w gospodarstwie domowym niezbędne. (158)

### Tapetuje i dekruje pokoje.

podług najnowszych żurnali.

### Mebel wysciełane,

kanapy od 27 mk.,

wygodne i praktyczne

### kanapy i fotole łózkowe

(do spania) mam zawsze na składzie.

Wszelkie prace w zakresie tapicerstwa wchodzące, wykonuje rzetelnie po nader niskich cenach. (2055)

### J. N. DANKOWSKI,

tapicer i dekorator, Poznań, Podgórna ulica nr. 5.

### Pasy skórzane

bawelniane, gumowe i z sierci wielbłądziej, oraz wszelkie artykuły dla gorzelni, browarów, fabryk etc. jako też gumowe płyty, sznury, węże etc., asbest ogniotrwały na 500 stopni wypróbowany, opakunki z asbestu i talkumu.

### Wszelkie chirurgiczne artykuły

Nakrycia gumowe stołowe.

### Wydzymalnie.

Bielizna gumowa, Fartuszki dla dzieci i pań własnego wyrobu

### Plaszczki nieprzemakalne

po cenach najtańszych

### W. A. Kasprowicz

Poznań, Fryderykowska ul. nr. 4.

### Organista, Organista

który ukończył kurs w Pozn. inst. org. p. Dembińskiego, mogący się także zająć gospodarstwem, posz. pos. od każdego czasu. Paskawe zgl. upr. się nadesłać p. adr. R. S. poste restante Łabiszyn. (201)

kawaler, wolny od wojskowskiej służki, szuka miejsca od każdego czasu. Blizszej wiadomości udzieli A. zefowicz w Grucie, poczta Mielno w pow. w. wiecie Grudzińskim.